ONTDEKKINGSTOCHT LANGS RUSSISCHE KLOOSTERS IN MEI 2010
Een reisverslag door Père Antoine Lambrechts

"Het monastieke leven in West en Oost is als een raakpunt van geringere weerstand voor een wederzijdse doordringing der Kerken. We moeten echter eerst een atmosfeer van sympathie en vertrouwen scheppen. Onze monniken zullen ter plaatse gaan in het Oosten, en oosterse monniken zullen voor langere periodes bij ons uitgenodigd worden. Door een wederzijds begrip zullen we proberen nauwkeurig te bepalen wat ons verenigt, en haast alles verenigt ons … en te begrijpen wat ons scheidt. Wanneer de wegen van ontmoeting en verzoening zijn geëffend, zal God de rest wel doen".

Dit schreef Dom Lambert Beauduin in de lente van 1925, nog voor de oprichting van onze communauteit, na een bezoek aan het Russische Potsjajev-klooster waarvan hij zeer sterk onder de indruk was.[1] De kloosters in Oost Europa, en dan vooral de orthodoxe, moesten de 'school' vormen waar zijn monniken in de leer zouden gaan. We kunnen het ons vandaag nog amper voorstellen, hoe moeilijk het voor de eerste generatie van Amay moet geweest zijn om zich de hele liturgie, de taal, de gezangen en de monastieke gebruiken van de orthodoxe Kerk eigen te maken. Iedere gelegenheid werd aangegrepen om iets te leren. Monniken werden uitgestuurd voor langere verblijven op de berg Athos en in Galicië (West-Oekraïene), en er werd onderhandeld voor een nauwe samenwerking met het oude klooster in Petsjory bij Pskov.[2] Later werden de contacten nog uitgebreid naar kloosters in Roemenië, Servië en naar de koptische kloosters in Egypte. Een Nederlandse pater van Chevetogne, Dom Ireneus Doens, zou een groot specialist worden van de Griekse kloosters op de Athos en in 1963 een volledige bibliografie samenstellen over de duizendjarige 'Heilige Berg'.[3] Tot vandaag bevat onze bibliotheek een schat aan boeken en brochures over de Athos waarin Dom Ireneus Doens met potlood onderaan de foto's allerlei onbekende monniken heeft geïdentificeerd, omdat hij ze persoonlijk kende.

Het spreekt voor zich dat contacten met kloosters in Rusland zelf lange tijd onmogelijk waren. Er kon alleen gehoopt en gebeden worden dat ze zouden overleven of ooit opnieuw heropbloeien. Sinds de val van het communisme, laten we zeggen in de laatste vijfentwintig jaar, is dit inderdaad ook gebeurd. In 1988 waren er nog maar vijf kloosters open in de hele Sovjet-Unie. Vandaag zijn er in Rusland alleen al bij de duizend! Kloosters spelen een actieve rol in de heropleving van de Kerk en het geloof. Orthodoxen kunnen zich een bisdom zonder één of meerdere kloosters gewoon niet voorstellen. Het zijn plaatsen waar dikwijls ook marginale gelovigen – en alles behalve kwezelaars – steun en troost vinden in gebed, of goede raad voor een vromere levenswandel.

Blijvende contacten onderhouden met die nieuwe of vernieuwde kloosters is, ook voor monniken van Chevetogne, niet altijd gemakkelijk. Ten eerste is er natuurlijk het

---

[1] Dom Lambert Beauduin, *Une visite à la laure orthodoxe de Potchaïev*, in: *Pages de Gloire* (Liège-Bruges 1927/28), p. 48-56. Herdrukt in: *Lettre de Chevetogne* 2000, nr. 1-2, p. 16-25.

[2] Meer hierover in: Antoine Lambrechts, *Pèlerins bénédictins au Mont Athos*, in: *Irénikon*, 71 (1998), p. 281-289; Idem, *Een voorbarig project. Amay-sur-Meuse en Petsjory anno 1926*, in: *Rusland – België 1900 – 2000. Feestbundel Hugo Benoy* (Antwerpen 2000), p. 149-166 ; Idem, *Les contacts entre l'Eglise orthodoxe russe et le Monastère d'Amay-Chevetogne 1925-2003*, in: *Irénikon* 76 (2003), p. 199-217.

[3] Irénée Doens, *Bibliographie de la Sainte Montagne de l'Athos*, in: *Le Millénaire du Mont Athos 963-1963. Etudes et Mélanges II* (Chevetogne 1965), p. 337-495 (2634 titels !). Onlangs werd het werk op de Athos heruitgegeven.

taalprobleem. Gewone Russische monniken spreken maar zelden een westerse taal. We moeten dus zelf met ons 'eigen' Russisch over de brug komen. Hen uitleggen wie we zijn en wat we eigenlijk willen of bij hen komen zoeken, is al evenmin gemakkelijk. Het woord 'oecumene' kan het best vermeden worden. Ze hebben wel andere zorgen en over de katholieke Kerk hebben ze zelden positieve dingen gehoord. Of we hen misschien willen helpen? Ja en neen. Als ze écht iets nodig hebben wel, maar op het eerste gezicht is er in die nieuwe kloosters aan geld en goud geen gebrek. We zijn eigenlijk gekomen, hoe zouden we het zeggen, om iets te leren van hen, en misschien om iets over ons zelf te vertellen. Waarom zijn we dan niet gewoon orthodox, als we toch zo van hen houden? Ja…, waarom eigenlijk? Het houden van de ander, het zoeken naar een diepere kennismaking, naar het wezenlijke dat ons verbindt, is misschien belangrijker voor ons dan een formele stap? Of misschien is die formele stap voorlopig wel een hindernis voor wat we zoeken?

Zo komt vaak het gesprek op gang … Russen houden wel van discussies en worden er vaak vrolijk van. Het komt erop aan de eerste contacten te leggen, ze te verdiepen, ze uit te breiden en ze daarna vooral, met veel geduld, te onderhouden. Om ons daarbij te helpen, waren Vader Abt Philippe en ik in de lente van dit jaar voor een tiental dagen, van 17 tot 28 mei, uitgenodigd om kloosters te bezoeken in Moskou en omgeving. De uitnodiging kwam heel officieel vanwege het Departement voor buitenlandse relaties van het Patriarchaat van Moskou, dat nu geleid wordt door metropoliet Hilarion (Alfeev) van Volokolamsk, de rechterhand van patriarch Kirill. Het voorstel en de volledige uitwerking ervan waren echter ontstaan in het hoofd van een jonge priester van het Departement, Vader Dimitri Ageev, de secretaris van de metropoliet, die hier in Chevetogne Frans heeft geleerd, enkele jaren in Brussel het patriarchaat heeft vertegen-woordigd bij de Europese Unie, en die in Chevetogne een 'kind aan huis' is. Sinds Pasen van dit jaar hebben we bovendien een andere trouwe vriend op het Departement, Vader Dimitri Sizonenko uit Sint-Petersburg. In de jaren negentig kwam hij reeds vaak als student naar Chevetogne, hielp ons bij de organisatie van tentoonstellingen in Moskou en Sint-Petersburg, en begeleidde ons op allerlei uitstappen in Rusland. Hij studeerde verder in Rome, richtte een theologische faculteit op in Moermansk – het hoge Russische noorden – en werd er tot priester gewijd. Vandaag is hij op het Departement de contactpersoon voor de relaties met de katholieke Kerk.

Onze reis was door onze beide vrienden en hun jonge medewerkers tot in de puntjes voorbereid. We logeerden vlak bij het Danilovklooster waar het Departement gevestigd is. Iedere dag was er minstens één uitstap, een kloosterbezoek of een ontmoeting gepland, telkens onder begeleiding, met wagen en chauffeur … "Rafaël, de beste chauffeur van het Departement!", verzekerde Vader Dimitri Ageev ons. Ik heb inderdaad nooit iemand zo behendig en vlug door het drukke verkeer zien rijden, wars van alle (westerse) verkeersregels. Vader Abt, die zelf auto rijdt, hield meer dan eens zijn hartje vast. Ikzelf vond het fascinerend. We hadden immers geen andere keuze dan onze reisengel te vertrouwen.

De eerste dag na onze aankomst was nog een 'vrije dag', met een goed gevuld 'cultureel programma'. Vader Abt was nog nooit in Moskou geweest en dat moest die dag goed gemaakt worden: onder de deskundige leiding van een ons welvertrouwde gids, Nadia Pchenko, bezochten we het Kremlin, de tsarenschatten van het Wapenpaleis en de iconenverzameling van de Tretjakovgalerie, met de Drievuldigheidsicoon van Roebljov en de Moeder Gods van Vladimir, waarschijnlijk de mooiste Maria-icoon ter wereld.

De tweede dag reden we meteen naar het Drievuldigheidsklooster in Sergiev Posad, 70 kilometer ten noorden van Moskou, gesticht in de 14e eeuw door de heilige Sergius van Radonezj, een nationaal heiligdom en pelgrimsoord, het hartje van 'Heilig Rusland'. Een

ontmoeting met de abt of met monniken, behalve dan met een jonge pater die ons de toegang tot de relikwieën wilde ontzeggen, bleek niet op het programma te staan. In de plaats daarvan kregen we een zeer beminnelijke rondleiding, in het Frans, van een officiële gids. Vlak bij het klooster bevindt zich de Theologische Academie van Moskou. Daar werden we met open armen ontvangen. Een jonge seminarist, Ivan, leidde ons in perfect Frans eerst door het 'Tsak', het *Tserkovno-Akademitsjeskij Kabinet,* een soort museum voor kerk-geschiedenis met prachtige iconen, liturgische voorwerpen en gewaden, handschriften en oude drukken. Er was zowaar een hele zaal met levensgrote katholieke heiligenbeelden. Op onze vraag, waar hij zo goed Frans geleerd had, antwoordde Ivan : "Oh, mais j'ai grandi en Belgique, où mon père est prêtre". Hij bleek de zoon te zijn van aartspriester Pavel Nedosekin in Brussel en volgde nu zelf zijn priesteropleiding in Moskou.

Voor het middagmaal waren we uitgenodigd door aartspriester Pavel Velikanov, professor fundamentele theologie aan de Theologische Academie, secretaris van de wetenschappelijke raad en hoofdredacteur van een zeer interessante theologische website (www.bogoslov.ru) die naast orthodoxe auteurs ook teksten van westerse theologen en christelijke filosofen opneemt. Ik had Vader Pavel reeds meermaals ontmoet op de jaarlijkse congressen voor orthodoxe spiritualiteit in Bose (Italie). Sinds kort was hij ook lid van een nieuwe conciliaire 'Commissie voor de organisatie van het kloosterleven' in de Russische orthodoxe Kerk. Deze commissie, waarin zowat alle belangrijke kloosters vertegen-woordigd zijn, heeft als taak "de actuele vragen rond het leven en de activiteiten van de kloosters te bestuderen". Tijdens haar eerste zitting in januari van dit jaar werd er besloten eerst en vooral aandacht te schenken aan "de toestand van de kloosters en het kloosterleven (waaronder ook de noodzakelijke voorwaarden om een klooster te openen); regels voor de interne organisatie van het kloosterleven, en de uiterst actuele vragen rond de intrede in een klooster en de gevallen waarin een monnik het klooster of het kloosterleven wil verlaten". Tijdens het eten vroeg Vader Pavel ons uit over hoe de katholieke Kerk met dergelijke problemen omgaat en welke theologische en geestelijke opleiding bij ons de monniken krijgen. Een bijzonder interessante discussie ontwikkelde zich, waardoor we haast vergaten hoe lekker het eten wel was dat ons werd opgediend. Na het eten onderwierp Vader Pavel ons ook nog aan een video-interview en als afscheidsgeschenk kregen we ieder enkele dikke delen van het hernieuwde theologische tijdschrift van de Academie, de *Bogoslovskij Vestnik.*

Op de terugweg naar Moskou zijn we uitgestapt in Novaja Derevnja en hebben we de kerk bezocht waar Vader Alexander Men parochiepriester was. Dit jaar is het precies twintig jaar geleden dat deze oecumenische apostel van Gods Woord op een zondagmorgen, op weg naar zijn kerk, vermoord werd. Op een bescheiden manier zetten zijn geestelijke kinderen zijn werk verder.

De volgende dag, stelde Vader Dimitri Ageev ons voor om samen met zijn vrouw Elena en een jonge vriend van hen, Alexander Karzan, het klooster Optina Pustyn' te bezoeken, op 200 kilometer ten zuiden van Moskou. Het weer was prachtig en het beloofde dus een mooie daguitstap te worden. Optina Pustyn' is, net als het Drievuldigheidsklooster in Sergiev Posad, een nationaal symbool, zij het van jongere datum. In de 19^{e} eeuw had het een enorme uitstraling in alle lagen van de bevolking, dankzij beroemde staretsen, of geestelijke vaders, zoals Leonid, Makarij, Amvrosij ... Dostojevskij heeft een mooi beeld geschetst van zo'n starets in zijn *Gebroeders Karamazov*. Dankzij de uitgeverij van Optina werden de kerkvaders en de monastieke geschriften toegankelijk gemaakt in nieuwe vertalingen, voor een ruimer publiek. Optina was dan ook het eerste Russische klooster waarover ik in mijn

noviciaat in Chevetogne heb horen spreken. Ik heb het tijdens mijn eerste Ruslandreis in 1989 bezocht, toen de restauratiewerken nog maar pas op gang kwamen. Nu zijn deze helemaal voltooid. We hadden de indruk aan te komen in een piekfijn dorp van huisjes, straatjes, tuintjes en kerken. We werden opgewacht door Vader Lavrentij, een arts, die ons rondleidde tussen de graven van beroemde monniken, ons de relikwieën en iconen liet vereren, en ons vertelde over de oude en recente geschiedenis van de gemeenschap. De restauratie is door de monniken zelf gebeurd. Er is een atelier van iconen en mozaïeken en er worden in hout iconostases en kruisen gesneden.

Na een sober middagmaal werden we naar de cel van de abt gebracht, Vader Venedikt (Benedictus), een eenvoudige, opgewekte en joviale oude man, die in een gemoedelijk gesprek was met een plaatselijk politicus. Toen we binnenkwamen vroeg hij meteen waarom wij, die toch in de onfeilbaarheid van de paus moesten geloven, een zo verre reis naar Optina hadden gemaakt. “Spijtig genoeg” – voegde hij er voor de duidelijkheid aan toe – “kunnen we niet eens samen bidden of zingen”. We zouden het best onze dwaalweg verlaten en orthodox worden, zoals Kliment Sederholm (1830-1878) in de 19e eeuw gedaan had, een geleerde lutheraan die in Optina monnik was geworden. Vader Abt probeerde het gesprek op het wezenlijke terug te brengen: liefde en goedheid onder de mensen zoals Christus ons geleerd heeft in het evangelie. Helaas, “geen liefde zonder waarheid”, zei hij, steeds op de zelfde vrolijke, plagende toon. Zijn gasten, die hem goed moesten kennen, waren licht geamuseerd. Een kwartiertje later, toen Vader Lavrentij ons nog tot aan de *skite* van de staretsen gebracht had, kwam er plots een nieuw telefoontje van abt Venedikt: hij wilde ons, nog voor we vertrokken, zijn boerderij laten zien. Terwijl hij fier zijn paarden omhelsde, kwam hij terug op het thema van de goedheid. Zijn eigen moeder, een vrouw uit het volk, die in de oorlog arme mensen geholpen had, moest ons tot voorbeeld dienen. Bij ons afscheid omhelsde hij ons meermaals hartelijk. Misschien was er toch iets van onze boodschap blijven hangen?

De volgende dag, vrijdag, reden we naar Kolomna, ten zuidoosten van Moskou, voor een bezoek aan het Novo-Golutvin-klooster, voor monialen, en het Staro-Golutvin-klooster, voor monniken. In dit laatste, een stichting van de Heilige Sergius van Radonezj, is ook het seminarie onder-gebracht. Er zijn echter maar een viertal monniken. Als klooster geeft het Novo-Golutvin-klooster een veel bloeiender beeld. We werden er hartelijk opgewacht door Moeder Anna, die zich in het Frans verontschuldigde dat Moeder Xenia, de abdis en stichteres van de huidige communauteit, zich wat onwel voelde en niet kon komen. De gemeenschap, die in 1989 opnieuw gestart is, telt vandaag 80 zusters, die allen een hogere opleiding hebben genoten. Ze vervaardigen porselein, *gželj* genaamd, een soort Russich Delfts blauw, schilderen of borduren iconen, leggen mozaïeken, fokken waakhonden, hebben een school voor wezen en verlaten kinderen. Ook hun website is een voorbeeld van goede smaak: (http://novogolutvin.ru). Geen wonder dat ze ook de beste relaties onderhouden met de plaatselijke autoriteiten. Onlangs schonk de gouverneur hen nog een échte kameel, een origineel speelkameraadje voor de kinderen!

Op zaterdagmorgen, de dag voor Pinksteren, woonden we de Liturgie bij in het Nikolo-Ugreškij-klooster, gewijd aan de heilige Nicolaas van Myra, wiens feest die dag gevierd werd. De grote Nicolaaskerk was in 1940 door de communisten opgeblazen, doch in 2006 volledig heropgebouwd. In drie jaar tijd was de hele kerk opnieuw beschilderd naar de oorspronkelijke fresco’s uit de 16^{e} eeuw: een indrukwekkend spektakel. De Liturgie werd opgedragen door patriarch Kirill, wat ons de kans bood hem persoonlijk te begroeten in het heiligdom, na de communie, en hem enkele geschenken uit Chevetogne te overhandigen. Hij

herinnerde zich meteen onze namen en ook zijn allereerste bezoek in Chevetogne, “41 jaar geleden” zei hij. En inderdaad, in de annalen van het klooster staat zijn bezoek geboekstaafd: “Op 28 augustus 1969, bezoek van twee Russische priesters, aartspriester Liverij Voronov en een jonge priestermonnik Kirill Gundjaev, op terugreis van een bezoek in Canterbury. Ze verbrengen drie dagen in onze communauteit”.

Tijdens de feestelijke processie na de Liturgie wist een jonge novice ons te vertellen, dat het klooster vandaag 30 monniken telt: 15 priesters, 6 diakens, 3 gewone monniken en 6 novicen. We vernamen ook dat patriarch Kirill meteen na de Liturgie naar de vlieghaven moest vertrekken om er de oecumenische patriarch van Constantinopel, Bartholomeus I, te verwelkomen. Een week lang zou deze als eregast de Russische Kerk bezoeken.

Het Pinksterfeest, zowel de Vigilies als de Liturgie, woonden we bij in de kerk van de ‘Moeder Gods der Bedroefden’, de parochiekerk van metropoliet Hilarion en de clerus van het Departement voor Buitenlandse relaties. We zagen er een heleboel oude bekenden terug. Na de Liturgie hadden we een ontmoeting met de jongeren van de parochie, die ons honderd uitvroegen over Chevetogne en de Kerk in België. Daarna werden we verwacht in het convent Martha-en-Maria, enkele honderd meters verder op in dezelfde straat, gesticht door de heilige groothertogin Elisabeth Feodorovna, de schoonzus van de laatste tsaar Nicolaas II. Na een terreuraanslag op haar man, groothertog Sergij, stichtte ze een nieuwe kloosterorde van zusters die zich totaal zouden wijden aan de verzorging van zieken en armen. Naar het voorbeeld van Martha en Maria zouden ze tegelijk een actief en contemplatief leven lijden. In 1918 werd groothertogin Elisabeth op wrede wijze door de bolsjewieken omgebracht. In 1992 werd ze door het patriarchaat van Moskou heilig verklaard. Het klooster en de kerk met fresco’s van M. Nesterov en P. Korin zijn als bij wonder bewaard gebleven en prachtig gerestaureerd. De huidige overste van het convent, Moeder Natalia, liet ons ook de eenvoudige vertrekken zien waar de heilige Elisabeth bad en werkte, en ze vroeg aan de meisjes van het weeshuis om voor ons enkele liedjes te zingen en ons de kamers te tonen waar ze woonden. Toen we afscheid namen, zei ze betekenisvol: “kom nog eens terug, maar dan niet officieel…”, een zinnetje dat we ook nog elders zouden horen deze week, in het Donskoj klooster en het Novodeviči-klooster.

Op Pinkstermaandag, 24 mei, was het dit jaar ook de feestdag van de heiligen Cyrillus en Methodius, de apostelen der Slaven, en dus eveneens de naamdag van patriarch Kirill. ’s Morgens mochten we in de grote Verlosserkerk van Moskou de plechtige Liturgie bijwonen op een ereplaats in het heiligdom. Ze werd gecelebreerd door de twee patriarchen samen, Bartholomeus van Constantinopel en Kirill van Moskou, en enkele tientallen bisschoppen, priesters en diakens, in een nokvolle kerk. Een indrukwekkende gebeurtenis. na de Liturgie werd er een feestmaal aangeboden voor meer dan vijfhonderd genodigden, waaronder ook wij. ’s Avonds was er een concert in het Kremlin door artiesten van het Bolsjoj Theater.

In de loop van de tweede week hadden we nog enkele opmerkelijke ontmoetingen, die we hier alleen maar kunnen opsommen:

Met aartspriester Boris Danilenko, de directeur van de Synodale Bibliotheek, die gevestigd is in het Andreas-klooster. In een zijvleugel van het gebouw bevindt zich het Internationale Instituut voor Bijbelvertaling, waar één van de Nederlandse medewerkers een grote ‘fan’ van Chevetogne bleek te zijn.

Met aartspriester Kirill Kaleda, de rector van de zgn. Boetovo-Polygoon, een aangrijpende plaats buiten Moskou waar in sovjettijden meer dan 40.000 mensen gefusilleerd zijn en anoniem begraven. 1.500 onder hen zijn, voor zover we weten, zeker

gestorven voor hun geloof; de helft ervan is sindsdien heilig verklaard. Het hele gebied is nu tot monument voor de nieuwe martelaren geworden. Tussen 2003 en 2007 werd er een herdenkingskerk gebouwd.

Met metropoliet Hilarion van Volokolamsk, die ons een korte audiëntie gaf in het 'Reispaleis van Peter' (*Petrovskij Putevoj Dvorets*), waar hij met patriarch Bartholomeus logeerde. Hij bedankte ons voor de geestelijke en materiële hulp die we bieden aan orthodoxe studenten in België en voor onze liefde voor de orthodoxe traditie. Als aandenken schonk hij ons een mooie geschilderde icoon van de 'Moeder Gods, Vreugde der Bedroefden', de feesticoon van zijn parochie.

Met enkele monniken van het Donskoj klooster, die ons de vertrekken van de heilige patriarch Tichon lieten zien. Hier leefde Tichon maandenlang in gevangenschap tot aan zijn dood in 1925. Het klooster is ook bekend als begraafplaats van beroemde schrijvers, filosofen en intellectuelen: Tsjaadaev, Solzjenitsyn, Ključevskij, …

Met metropoliet Juvenalij van Krutticy, in het Novodeviči klooster. Mgr Juvenalij is een oude vriend van Chevetogne, een telg van de vroegere metropoliet Nikodim (Rotov) van Leningrad. In september 1987 celebreerde hij in Chevetogne de Liturgie ter gelegenheid van een internationale bijeenkomst van Pax Christi. In zijn eigen appartement bood hij ons nu een feestetentje aan, waarbij hij herinneringen ophaalde en ons uitvroeg over België en het klooster.

Met de bibliothecaris en de professoren van de Orthodoxe Universiteit Sint-Tichon, aan wie we een uitwisseling hebben voorgesteld van boeken, tijdschriften en… *Irénikon*.

Ten slotte nog dit: op woensdag 26 mei namen we deel aan een minicolloquium over het Russisch monnikendom. Interessante voordrachten over Optina Pustyn', een verdwenen klooster op het Kremlin, nieuwe monastieke vormen in de orthodoxe Kerk van vandaag. Ikzelf sprak er over de grote populariteit van *de Navolging van Christus* van Thomas a Kempis in Russisch kloosters sinds de 17e eeuw en over de sociaal-culturele redenen waarom de heilige Ignatij Brjantsjaninov, als énige, zo tegen de lectuur van het boekje gekant was. De *Navolging* is een voorbeeld van grensoverschrijdende literatuur, een geschrift voor de *Una Sancta*, de éne onverdeelde Kerk.[4]

Tot slot : steeds nieuwe dromen

De droom die Dom Lambert Beauduin uitte in 1925 is nog niet ten volle gerealiseerd. Veel onwetendheid en vooroordelen blijven bestaan, misschien vooral in monastieke kringen. We moeten geduldig verder gaan met het zoeken naar wederzijds begrip, in een atmosfeer van sympathie. Zoeken naar wat ons verenigt. Dromen van nieuwe initiatieven. Waarom niet, zo dacht ik, een kleine groep monniken en monialen uit Rusland naar Chevetogne laten komen, niet om ze hier tien dagen op te sluiten, maar om ze de verscheidenheid en de rijkdom te tonen van andere monastieke tradities, en om ze, na Chevetogne, ook andere kloosters uit onze omgeving te laten zien. In ieder klooster zouden ze een etmaal kunnen meeleven, en één van de Russische deelnemers zou zijn eigen klooster kunnen voorstellen. Daarna zou er een uitwisseling kunnen plaatsvinden over wezenlijke vragen: hoe bidden we in onze cel? hoe leven we in armoede? hoe lezen we concreet de Heilige Schrift? wat gebeurt er als een monnik niet wil gehoorzamen? welke opleiding krijgen de novicen? wat gebeurt er als een

[4] Vgl. Antoine Lambrechts, '*De Navolging van Christus* in Rusland', in: *Kroniek van Chevetogne*, 2005-2006, p. 18-31.

monnik uittreedt? welke geestelijke begeleiding krijgen de gasten van het klooster? Enkele concrete vragen slechts, maar die het wezen raken van iedere kloosterroeping in Oost en West. De laatste twee dagen, zouden we, terug in Chevetogne, samen de ervaring kunnen evalueren. En wie weet? Misschien worden we daarna wel op onze beurt eens uitgenodigd voor een dergelijke reis in Rusland? Dromen mag, want zonder dromen zou Chevetogne er nooit gekomen zijn.

Père Antoine Lambrechts

© Stichting Sint Benedictus.